

Asia: VN/8915/2024

Lausuntopyyntö arviomuistiosta: Työvoimapalveluiden palveluprosessin uudistustarpeet ja yksityisen työnvälityksen mahdollisuus saada tietoja työnhakijasta

Lausunnonantajan lausunto

Työtarjousten velvoittavuuden lisääminen

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa arviomuistioon ja toteaa seuraavaa:

Työtarjousten velvoittavuuden lisääminen

Tällä hetkellä työtarjoukset ovat velvoittavia vasta, kun alkuhaastattelusta on kulunut kuusi kuukautta. Poikkeuksena on tilanne, jossa alkuhaastattelusta on kulunut kuusi kuukautta, mutta hakija on jo täyttänyt ko. tarkastelujaksolla hänelle asetetun työnhakuvelvollisuuden, jolloin tehty työtarjous ei ole velvoittava.

Nykyisen palvelumallin mukaan TE-viranomaisen tulee ennen työtarjouksen tekemistä aina selvittää, onko työtarjous lähtökohtaisesti velvoittava, eli onko alkuhaastattelusta kulunut edellä mainittu kuusi kuukautta. Tämän vuoksi työtarjouksen luonne kuuden kuukauden jälkeen on tiedoteluonteinen. Työ-tarjouksen lähettäminen tiedoteluoteisena voi auttaa niitä hakijoita, jotka eivät ole vielä tarkastelujakson kuluessa täyttäneet työnhakuvelvoitettaan, joten tiedoteluonteisellakin työtarjousmenettelyllä voi katsoa olevan positiivisia vaikutuksia.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto toteaa, että osa-aikatyöhön liittyvä esitys toisen osa-aikatyön tarjoamisen velvoittavuudesta ja kahden työn yhteensovittamismahdollisuuksien osalta on ongelmallinen. Esityksen mukaan pätevä syy kieltäytyä tarjotusta työstä voisi olla käsillä vasta haastattelun jälkeen, jos tulos olisi se, että työaika ylittäisi 40 tuntia viikossa tai työvuorojen

yhteensovitus olisi ilmeisen mahdotonta. Eräillä aloilla, kuten kaupan alalla, sopimukset ovat usein tehty tietylle tuntimäärälle (esim. 0–40 h/viikko) työn-antajan tarpeen mukaan, jolloin toisinaan työtä voi olla 40 tuntia viikossa ja joillakin viikoilla vain esim.10 tuntia viikossa. Näissä tapauksissa kahden sopimuksen yhteensovittaminen tulisi olemaan vähintäänkin vaikeaa.

Nykytilanteessa työtarjouksen tekeminen ja sen seuranta, sekä hakemisen että velvoittavuuden osalta, on monimutkainen työnvälityksen näkökulmasta, jonka vuoksi työtarjousten velvoittavuussäännösten uudistamista tarvitaan. Työtarjousten parempi kohdentuminen ja osuvuus tulisi varmistaa siten, että työtarjousten velvoittavuus palautettaisiin ennalleen, eikä sitä jatkossa sidottaisi esimerkiksi alkuhaastattelun ajankohdan tai muun työnhakuvelvollisuuden toteuttamiseen. Tästä syystä Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto kannattaa työttömyysturvalain muutosta siten, että työvoimaviranomaisen tekemät työtarjoukset olisivat työnhakijaa työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä velvoittavia heti työnhakijan työnhakijaksi rekisteröitymisestä lukien.

Työvoimaviranomaisen kirjallisesta muistutuksesta luopuminen

JTYPL:n mukainen kirjallinen muistutus on nykyisen asiakaspalvelumallin yhteydessä aiheuttanut runsaasti epäselvyyksiä, ja joissakin tilanteissa myös sekoittunut työttömyysturvalain mukaisiin seuraamuksiin ja laiminlyönteihin. Tämä on aiheuttanut ylimääräisiä yhteydenottoja asiakkailta niin asi-antuntijoihin kuin TE-puhelinpalveluunkin.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto kannattaa nykymuotoisesta muistutuksesta luopumista ja esittää, että asiakasta muistutettaisiin etukäteen tulevista tehtävistä ja niiden määräajoista jälkikäteisen muistuttamisen sijaan.

Nuoret ja velvollisuus hakea opiskelupaikkoja työttömyysetuuden edellytyksenä

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto kannattaa esitystä, jonka mukaan velvollisuutta opiskelupaikkojen hakemiseen voisi täyttää myös hakemalla muita kuin tutkintoon johtavia opintoja, ja että nuoria ohjattaisiin opiskelemaan juu-ri heille soveltuvalla tavalla.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto kannattaa myös esitystä, että koulutukseen hakuvelvoitteen täyttämisen takarajaa elokuun ja syyskuun vaihteessa muutettaisiin siten, että hakuvelvollisuutta seurattaisiin ajallisesti monimuotoiset opintopolut paremmin huomioivalla tavalla.

Esitetyillä muutoksilla pyritään ehkäisemään nuorten syrjäytymistä ja lisäämään heidän hyvinvointiansa. Tästä näkökulmasta Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto pitää esitystä kannatettavana.

Palveluprosessin uudistaminen (ml. työnhakuvelvollisuus)

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto toteaa, että nykyisen asiakaspalvelumallin haasteista huolimatta kasvokkainen palvelu sekä viiden päivän sisällä toteutettava alkuhaastattelu parantavat työttömyysturvalausuntojen luotettavuutta, lisäävät asiakastietojen oikeellisuutta ja tuovat asiakkaat paremmin tarvitsemiensa palvelujen piiriin.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto katsoo kuitenkin, että palveluprosessia tulee tietyiltä osin keventää ja uudistaa. Asiakkaan alkuvaiheen palvelu ei tule olla pelkästään digitaalisten palvelujen varassa, joten alkuhaastattelun järjestäminen kasvokkain on hyvä säilyttää ennallaan, mikäli aikarajaa ei ole mahdollista harkita pidennettäväksi esimerkiksi seitsemään päivään.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto pitää tärkeänä, että asiakaspalveluprosessi perustuisi asiakkaan palvelutarpeeseen. Työnhakukeskustelujen järjestämiseen tulisi lisätä harkintavaltaa siten, että keskustelut toteutettaisiin asiakkaan aidon palvelutarpeen mukaisesti. Joidenkin asiakasryhmien osalta säännölliset, kaavamuotoiset työnhakukeskustelut eivät tuo lisäarvoa, vaan he tarvitsevat esimerkiksi sosiaali- ja terveystarpeita, joihin pääsyä he odottavat. Myös keskustelujen toteuttamistavat tulisi perustua asiakkaan palvelutarpeeseen, jolloin keskustelut voisivat olla kasvokkain ja/tai muilla välineillä (puhelin, etäyhteys) toteutettuja.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto kannattaa esitystä, että lainsäädännössä säädettäisiin mihin tietoihin palvelutarpeen arviointi voi perustua sekä täydentävien työnhakukeskustelujen järjestämistä ja työnhakuvelvoitteen asettamista koskevan harkintavallan perusteista ja rajoista. Tällöin TE-virkailijalla olisi mahdollisuus määrittellä työnhakijan keskustelujen määrä ja niiden toteuttamistavat sekä työnhakuvelvoitteen asettaminen säädösten mukaisesti asiakkaan palvelutarve huomioiden.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto toteaa, että työnhakuvelvollisuus on lisännyt työnhakijoiden omatoimista työnhakua, mutta toteaa samalla, että työnhakuvelvollisuuden alentaminen, sisällyttämättä ja asettamatta jättäminen on monimutkainen kokonaisuus. Työnhakuvelvollisuuden määrällistä asettamista voidaan pitää hyvänä, mutta nykyistä sääntelyä tulisi yksinkertaistaa ja selkeyttää.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto toteaa myös, että asiakkaille, joilla on terveydentilaan liittyviä ongelmia tai jotka tarvitsevat runsaasti tukea työnhakuunsa, eikä työllistyminen itsenäisen työhaun avulla olisi todennäköistä, keskusteluja järjestettäisiin palvelutarpeen mukaisesti ja työnhakuvelvollisuus voitaisiin jättää asettamatta kokonaan esimerkiksi tietyille määräajalle, jona aikana asiakas osallistuisi palvelutarpeensa mukaisiin palveluihin ja vasta sen jälkeen asetettaisiin työnhakuvelvoite. Työtarjoukset olisivat kuitenkin velvoittavia heti työhaun käynnistämisen jälkeen.

Muistiossa esitetty vaihtoehto 1: Kevennetään palveluprosessia tiettyjen asiakasryhmien osalta tarkoittaisi, että nykyiset pääsäännöt täydentävien työnhakukeskustelujen järjestämisestä ja työnhakuvelvollisuuden asettamisesta ja määrästä säilyisivät ennallaan, mutta niihin tehtäisiin muutoksia tiettyjen asiakasryhmien osalta. Muutokset kohdistettaisiin tehtyjen selvitysten perusteella ongelmallisimpiin seikkoihin. Käytännössä tämä tarkoittaisi uusien poikkeusten lisäämistä pääsääntöihin. Muistiossa on todettu, että nykyinen asiakasprosessi soveltuu huonosti mm. omaehtoisissa opinnoissa oleville, työssä oleville ja palkkatukityössä oleville työnhakijoille.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto kannattaa esitystä siitä, että keskustelujen määrää voitaisiin vähentää näiden asiakasryhmien osalta.

Yksityisen työnvälityksen mahdollisuus saada tietoja työnhakijoista

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto toteaa, että työhallinnon henkilöasiakasta koskevat tiedot ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999, jäljempänä julkisuuslaki) säädetty salassa pidettäviksi. Tiedot työhallinnon asiakkaasta, tämän saamasta etuudesta, tukitoimesta tai palveluista ovat salassa pidettäviä.

Julkisuuslain mukaan tieto salassa pidettävästä asiakirjasta voidaan luovuttaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Lisäksi tieto salassa pidettävästä asiakirjasta voidaan luovuttaa, jos se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa.

Julkisten työvoimapalveluiden asiakkaan tietoja voidaan järjestämislain mukaan käsitellä mm. järjestämislaissa ja eräissä muissa laeissa säädettyjen palveluiden ja tehtävien järjestämiseen ja tuottamiseen sekä näitä tehtäviä koskevaan valvontaan, kehittämiseen, seurantaan, arviointiin, tilastointiin, ennakkointiin ja ohjaukseen. Laissa säädetään tiedoista, joita henkilöasiakkaasta saadaan käsitellä.

Eduskunnan lausuman mukaan hallituksen tulee käynnistää toimenpiteet, joilla mahdollistetaan henkilöstöpalvelu yrityksille osaajien etsiminen ja työ-mahdollisuuksien tarjoaminen julkisten työvoimapalvelujen työttömille työn-hakijoille (EV 332/2022 vp – HE 207/2022 vp). Hallitusohjelmassa edellytetään selvitettävän ja otettavan käyttöön toimintatavat, joilla yksityiset työnvälitysyrietykset saavat tarpeelliset tiedot työttömistä työnhakijoista.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto kannattaa esitystä, että toteuttamistoimia ei rajattaisi koskemaan vain järjestämislain mukaisia työttömiä työnhakijoita, vaan ne koskisivat kaikkia työnhakijoita sekä

kaikkia työnantajia, jotka vuokraavat, välittävät tai rekrytoivat työnhakijoita. Näin työllistämispotentiaali olisi mahdollisimman suuri.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto kannattaa toteutustapana työnhakuprofiilien hyödyntämistä, jotta yksityinen työnvälitys saa sen tarvitsemat tarpeelliset tiedot työnhakijoista. Tämä tulisi toteuttaa anonyymien työnhakuprofiilien kautta, joissa henkilö ei ole tunnistettavissa profiilin tietojen perusteella.

Lain nykyisen sanamuodon perusteella mm. työnvälitysyrietykset ja palveluntuottajat eivät voi tarkastella eivätkä hakea työnhakuprofiileja. Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto kannattaa esitystä, että paitsi kirjautuneet työnantajat, myös työnvälitysyrietykset voisivat tehdä hakuja julkaistuista työnhaku-profiileista ja saisivat tätä kautta työnhakijoista työnvälityksen kannalta tarpeelliset tiedot. Tietojen tulee olla riittävät, jotta työnantajat ja työnvälitysyrietykset voivat riittävällä tavalla arvioida mm. henkilöiden osaamista ja soveltuvuutta. Tiedonsaannin toteutustavan on kuitenkin täytettävä perustuslaista ja perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännöstä johtuvat reunaehdot. Palvelualustalta työnantajat ovat voineet hakea työnhakuprofiileja vain yksittäishakuina. Tämä ominaisuus yksittäishauista tulee edelleen säilyttää. Olennaista on myös, että profiileissa ei kysytä sellaisia tietoja, joista henkilö olisi tunnistettavissa työnhakijaksi.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto pitää kannatettavana esitystä siitä, että kaikille työnhakijoille tarjottaisiin mahdollisuus heti työnhaun alussa laatia ja julkaista työnhakuprofiili määräaikaan mennessä. Työnhakuprofiilin ja sen julkaisun tulisi olla suunnitelmassa sovittava tehtävä, joka perustuu asiakkaan palvelutarpeeseen, koska kaikkien työnhakijoiden kohdalla työnhakuprofiilin julkaisu ei esimerkiksi terveyssyistä ole tarkoituksenmukaista heti työnhaun alkuvaiheessa.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto pitää kannatettavana esitystä myös siitä, että jos työnhakijan kanssa on sovittu työnhakuprofiilin julkaisemisesta, mutta hän ei julkaisisi työnhakuprofiilia määräaikaan mennessä, olisi menettely työttömyysturvalain mukaisen seuraamusjärjestelmän alainen, ellei työnhakijalla olisi pätevää syytä julkaisematta jättämiselle.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto pitää tärkeänä, että työnhakuprofiilit ovat anonyymeja ja sisältävät vain julkisia henkilötietoja. Työnhakija voisi julkaista profiilissa vapaaehtoisesti myös muita tietoja, mutta julkaisemisen tulee perustua tällöin aidosti työnhakijan vapaaehtoisuuteen.

Yleinen palaute / Muut muistion kohdat

- 1) Työnhakijan työttömyysturva-asian ratkaiseminen automaattisesti

Muistiossa esitetään, että jatkossa olisi mahdollisuus puoliautomaattisten työvoimapolitiittisten lausuntojen antamiseen eikä työvoimaviranomaisen vi-ranhaltija tarkistaisi tai mitenkään muutenkaan puuttuisi automaattisesti ratkaistuun osaan.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto toteaa, että työttömyysturva-asian ratkaiseminen pelkästään asiakkaan ilmoittamien tietojen perusteella voi aiheuttaa asiakkaan kannalta merkittäviä ongelmatilanteita. Tälläkin hetkellä on vireillä pitkiä takaisinperintätapauksia, koska asiakkaan ilmoittamat tiedot ovat olleet puutteellisia tai virheellisiä. Virkamiehellä tulisi olla mahdollisuus puuttua selkeisiin asiakkaan ilmoittamiin virheisiin tai jopa väärinkäyttötilanteisiin. Tällaisia voivat olla vaikkapa keskeneräiset opinnot tai yritystoiminta, joista asiakas ei syystä tai toisesta ole ilmoittanut.

2) Työhaun katkeaminen asioinnin laiminlyöntiin ilman toistuvuutta

Työhaun katkeaminen työnhakijan asioinnin laiminlyömisestä perusteella

on lain mukaan edellyttänyt menettelyn toistuvuutta 2.5.2022 lähtien. Tämä tarkoittaa sitä, että työvoimaviranomaisen on seurattava yksittäisten asiakkaitten laiminlyöntejä. Laiminlyöntien seuranta ja muistutukset ovat aiheuttaneet runsaasti epäselvyyttä ja hallinnollista työtä. Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto kannattaa toistuvuusedellytyksestä luopumista, mutta toteaa, että työnhakijaa on edelleen informoitava työhaun voimassaolon edellytyksistä ja työttömyysetuuden saamisen keskeisistä työvoimapolitiittisista edellytyksistä.

Jokimäki Tarja
Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto